

СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА, ПОЛІТИКА ТА ДЕМОГРАФІЯ

УДК 351:338.2
JEL Classification: H53

СТРАТЕГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ПОСЛІДОВНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

© 2019 СИДОРЧУК О. Г.

УДК 351:338.2
JEL Classification: H53

Сидорчук О. Г.

Стратегія соціальної безпеки України: послідовність формування та напрями реалізації

Обґрунтовано потреби державного регулювання соціальною безпекою у зв'язку зі зростанням загроз і небезпек для реалізації соціальних інтересів суб'єктів управління, некерованістю соціально-економічних процесів розвитку країни, зростанням втрат національної економіки щодо конкурентних переваг у нагромадженні людського капіталу, подоланням негативних наслідків збройного конфлікту на сході України, проведенням системи реформ в умовах обмежених можливостей, необхідністю успішної євроінтеграції тощо. Наведено результати експертного опитування, які поряд з теоретичними узагальненнями та результатами економіко-статистичного аналізу стали обґрунтуванням управлінських рішень і стратегічних пріоритетів соціальної безпеки. Визначено особливості соціальної безпеки в умовах переходу до нової моделі національної безпеки. Розкрито мету, принципи, критерії досягнення та напрями побудови та реалізації стратегії соціальної безпеки. Сконструйовано модель формування внутрішніх і зовнішніх загроз, що впливають на соціальну безпеку. Розроблено проект Стратегії соціальної безпеки України з розкриттям змісту стратегічних напрямів соціальної безпеки з подальшим наповненням кожного напрямку заходами, які забезпечують їх реалізацію. Визначені, обґрунтовані та запропоновані стратегічні напрями забезпечення соціальної безпеки містять весь спектр розв'язання актуальних проблем, а також дають підставу для створення умов безпечного та прогресивного розвитку країни, зростання її конкурентоспроможності, оптимістичного сценарію розвитку суспільства та людини. Стратегічні напрями соціальної безпеки орієнтовані на створення умов для гідного, безпечного, захищеного, конкурентоспроможного, соціально відповідального, розвинутого суспільства, яке повинно мати високий ступінь державного регулювання цими процесами на користь головному суб'єкту управління соціальної безпеки – людині.

Ключові слова: соціальна безпека, стратегія, загрози, соціальні інтереси, державне регулювання, принципи, критерії, управління, національна економіка.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-1-176-183>

Рис.: 2. Бібл.: 16.

Сидорчук Ористлава Григорівна – кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри державного управління, Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України (вул. Сухомлинського, 16, Брюховичі, Львів, 79491, Україна)

E-mail: Sydorko91@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7078-1557>

Researcher ID: C-4723-2016

УДК 351:338.2
JEL Classification: H53

UDC 351:338.2
JEL Classification: H53

Сидорчук О. Г. Стратегия социальной безопасности Украины: последовательность формирования и направления реализации

Обоснованы потребности государственного регулирования социальной безопасностью в связи с ростом угроз и опасностей для реализации социальных интересов субъектов управления, с неуправляемостью социально-экономических процессов развития страны, ростом потерь национальной экономики в конкурентных преимуществах в накоплении человеческого капитала, преодолением негативных последствий вооруженного конфликта на востоке Украины, проведением системы реформ в условиях ограниченных возможностей, необходимостью успешной евроинтеграции и так далее. Представлены результаты экспертного опроса, которые наряду с теоретическими обобщениями и результатами экономико-статистического анализа стали обоснованием управленческих решений и стратегических приоритетов социальной безопасности. Определены особенности социальной безопасности в условиях перехода к новой модели национальной безопасности. Раскрыты цель, принципы, критерии достижения и направления формирования и реализации стратегии социальной

Sydorchuk O. G. The Social Security Strategy of Ukraine: Sequence of Formation and Implementation Directions

There justified the need for government regulation of social security in connection with the growth of threats and dangers to the realization of social interests of management subjects, uncontrollable socio-economic processes of the country's development, growing decrease in competitive advantages of the national economy in terms of accumulating human capital, overcoming the negative consequences of the armed conflict in Eastern Ukraine, carrying out a system of reforms under conditions of limited opportunities, successful European integration, etc. The results of an expert survey, which, along with the theoretical generalization and results of an economic and statistical analysis, have become the rationale for management decisions and strategic priorities of social security, are presented. The features of social security under conditions of transition to a new model of national security are identified. The goal, principles, criteria for achieving the social security strategy and directions for its formation and implementation are described. A model for the formation of internal and external threats affecting social security is elaborated. There developed a draft of the Social Security Strategy of Ukraine, which presents a de-

безопасности. Сконструирована модель формирования внутренних и внешних угроз, влияющих на социальную безопасность. Разработан проект Стратегии социальной безопасности Украины с раскрытием содержания стратегических направлений социальной безопасности с последующим наполнением каждого направления мерами, которые обеспечивают их реализацию. Определены, обоснованы и предложены стратегические направления обеспечения социальной безопасности, которые содержат весь спектр актуальных проблем, а также дают основу для создания условий безопасного и прогрессивного развития страны, роста ее конкурентоспособности, оптимистического сценария развития общества и человека. Стратегические направления социальной безопасности ориентированы на создание условий для достойного, безопасного, защищенного, конкурентоспособного, социально ответственного, развитого общества, которое должно иметь высокую степень государственного регулирования этими процессами на пользу главному субъекту управления социальной безопасности – человеку.

Ключевые слова: социальная безопасность, стратегия, угрозы, социальные интересы, государственное регулирование, принципы, критерии, управление, национальная экономика.

Рис.: 2. Библ.: 16.

Сидорчук Орестлава Григорьевна – кандидат наук по государственному управлению, доцент, доцент кафедры государственного управления, Львовский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины (ул. Сухомлинского, 16, Брюховичи, Львов, 79491, Украина)

E-mail: Sydorko91@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7078-1557>

Researcher ID: C-4723-2016

tailed description of the content of the strategic directions in the field of social security with the subsequent filling of each direction with measures for ensuring their implementation. There identified, substantiated, and proposed strategic directions for ensuring social security, which comprise the whole range of current problems and provide the basis for creating conditions for safe and progressive development of the country, increasing its competitiveness, and implementing the optimistic scenario of the development of society and man. The strategic directions of social security are focused on creating conditions for a decent, safe, secure, competitive, socially responsible, developed society, which should have a high degree of government regulation of these processes for the benefit of the main subject of social security management – man.

Keywords: social security, strategy, threats, social interests, government regulation, principles, criteria, management, national economy.

Fig.: 2. Bibl.: 16.

Sydorchuk Orystlava G. – Candidate of Sciences (State Administration), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Public Administration, Lviv Regional Institute of Public Administration of National Academy of Public Administration under the Office of the President of Ukraine (16 Sukhomlynsko Str., Briukhovychi, Lviv, 79491, Ukraine)

E-mail: Sydorko91@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7078-1557>

Researcher ID: C-4723-2016

Соціальна безпека в Україні у критичному стані. Така оцінка простежується за аналізом результатів наукових досліджень вітчизняних науковців і фахівців у наукових публікаціях, а також за результатами експертного опитування, проведеного за участю автора статті [1]. Аргументами, які визначають та підтверджують цей стан, є наявність і прояв ризиків, загроз і небезпек для людини, суспільства та держави.

Людина в умовах небезпеки живе за песимістичним сценарієм. Суспільство, де практично всі люди відчувають себе у небезпеці при тривалому стані, приречено на деформацію моральних і духовних цінностей, на відсутність перспектив для будь-якого розвитку. Держава у стані соціальної небезпеки втрачає лідерство у міжнародних порівняннях, змінює пріоритети серед сфер національної безпеки, віддає перевагу воєнним та оборонним питанням, а досягання соціальної безпеки відкладається на невизначену перспективу, конкурентні переваги та прогресивний розвиток втрачаються на невизначений термін.

Небезпечний соціальний стан в Україні потребує термінових управлінських дій, ефективного державного управління, які забезпечують формування та реалізацію стратегічних напрямів досягнення соціальної безпеки.

Методи дослідження – соціологічний, економіко-статистичний для оцінки загроз соціальній безпеці та їх вагомості; економіко-математичний – для оцінки багаторівневої системи соціальної безпеки людини, суспільства, держави.

Мета статті – обґрунтування загроз, небезпек і викликів соціальній безпеці та формування стратегічних засад соціальної безпеки і механізмів її забезпечення.

Новизна роботи полягає у розробці теоретико-методологічних і стратегічних засад становлення та розвитку соціальної безпеки в системі державного управління національною економікою.

Проблематика соціальної безпеки привертає дедалі більшу увагу вчених, адже в її основі лежить захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, які забезпечують соціальний прогрес та економічний розвиток, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізацію реальних і потенційних загроз національним інтересам у соціальній сфері, створення умов сталого розвитку.

Значний внесок у проблематику соціальної безпеки надали О. Коваль [3], С. Пирожков [14], О. Іляш [7], А. Колот [12], В. Скуратівський [15], А. Баланда [4], О. Власюк [2], О. Білорус [5], Л. Весельська [6], О. Новікова [8], Г. Пастернак-Таранушенко [9], О. Хомра та Т. Русанова [10], Р. Підлипна [13], К. Козлов [11], Н. Коленда [16] й ін.

Стратегічні підходи до забезпечення соціальної безпеки мають значний ступінь теоретичної розробленості, але окремої цілісної ні наукової розробки, ні правового документа, який представляє систему соціальної безпеки, в Україні немає, що є викликами і для науковців, і для управлінців. Це і обумовило розробку проекту Стратегії соціальної безпеки України в сучасних кризових і нестабільних умовах.

Якісні управлінські рішення потребують попереднього глибокого аналізу та оцінок щодо стану і проблем будь-якого суспільного явища і процесу. За проведеним за участю автора експертним опитуванням та економіко-статистичним аналізом були можливості послідовно визначити всі етапи формування соціальної безпеки України.

Кількість експертів, які оцінили в Україні соціальний стан як небезпечний, становила 98,1 %. Такий стан негативно впливає на всіх суб'єктів соціальної безпеки – людину, суспільство, державу.

Політика держави щодо соціальної безпеки є неопослідовною. Від визнання у 1997 році соціальної безпеки у правовому документі Концепція (основи державної політики) національної безпеки до її законодавчого закріплення у 2003 році у Законі України «Про основи національної безпеки України» дійшло до невиключеності положень з соціальної безпеки у Стратегії національної безпеки 2007, 2011, 2015 років. А у 2018 році відбулася зміна законодавства з національної безпеки України та трансформація моделі державного регулювання соціальною безпекою. Наслідком цього стало звуження сфери національної безпеки з перенесенням змістовних акцентів із соціально-гуманітарного на воєнно-політичне її трактування.

Об'єктивною передумовою такої зміни законодавчого поля стало збільшення потреби у захисті національного суверенітету й територіальної цілісності країни від загроз, пов'язаних з анексією АР Крим і збройною агресією Російської Федерації проти України. Однак під впливом цього важливого негативного чинника країна зробила вимушений реверсний крок проти постмодерного тренду щодо розширення соціально-гуманітарного трактування безпеки.

Через такі трансформації потреба у формуванні та реалізації Стратегії соціальної безпеки України зростає і вимагає визнання та практичного впровадження. Нові концептуальні положення з соціальної безпеки повинні забезпечувати їх вбудованість у систему державного соціально-економічного управління та посилювати укріплення системи національної безпеки й ефективність соціально-економічної політики. Одночасно їх необхідно зорієнтувати на забезпечення соціальних інтересів країни, суспільства, людини, що створює умови для успішних перспектив розвитку України.

Теоретико-методологічні узагальнення щодо визначення, сутності, змісту, структури складових, уточнення понятійно-категоріального апарату, оцінки місця і ролі соціальної безпеки в системі національної безпеки, соціальної та економічної політики, системі державного управління у сукупності з результатами проведеного під керівництвом та за участю автора статті експертного опитування з питань соціальної безпеки стали підґрунтям для формування стратегічних засад соціальної безпеки України [1].

Концептуальні засади забезпечення соціальної безпеки в Україні розкривають мету, принципи, основні напрями, критерії досягнення та механізми забезпечення соціальної безпеки, соціальні інтереси її суб'єктів – людини, суспільства, держави, що створює умови для формування Стратегії.

Соціальна безпека – це стан і можливості захищеності соціальних інтересів людини, суспільства, держави від зовнішніх і внутрішніх загроз соціальній та національній безпеці через систему державного регулювання.

Теоретичні узагальнення та результати експертного опитування визначили, що *головною метою забезпечення соціальної безпеки* в Україні є досягнення гідного рівня і якості життя населення й подолання бідності, захист соціальних інтересів особи, суспільства, держави від внутрішніх і зовнішніх загроз за умов ефективного державного управління.

Забезпечення соціальної безпеки визначається якісними критеріями її досягнення. *Критерії досягнення соціальної безпеки* за результатами експертного опитування розподіляються за вагомістю таким чином: забезпечення реалізації основних прав, гарантій і свобод людини; відсутність (мінімізація) загроз життю і здоров'ю людей; гідний рівень життя громадян; гідна праця; висока якість життя населення, зростання його доходів за рахунок високопродуктивної праці, трудової, підприємницької та інноваційної активності; наявність розвиненого та чисельного середнього класу; низький рівень соціальної та майнової диференціації населення; рівність доступу до якісних освітніх та медичних послуг для всіх верств населення; ефективна й активна економічна та соціальна політика держави.

Принципи забезпечення соціальної безпеки – це сукупність обов'язкових вимог і правил, за якими доцільно слідувати при формуванні та реалізації соціально-економічної політики для досягнення бажаних результатів з мінімальними соціальними й економічними втратами. *Основними принципами забезпечення соціальної безпеки* є: пріоритет прав і свобод людини та громадянина; додержання балансу соціальних інтересів особи, суспільства та держави, їх взаємна відповідальність; додержання балансу соціальної справедливості та економічної ефективності; попередження виникнення соціальних загроз, ризиків, небезпек; підвищення соціальної свідомості у людини щодо самозбереження, самозахисту, саморозвитку; інтеграція в міжнародні системи безпеки; демократизація відносин між суб'єктами соціальної безпеки.

Пріоритетні соціальні інтереси виходять із соціальних інтересів суб'єктів соціальної безпеки і виокремлюються за ознаками гостроти та вагомості.

Відповідно до цього *пріоритетними соціальними інтересами* є: досягнення гідного рівня життя населення, подолання бідності; гарантованість захисту соціальних інтересів особи, суспільства, держави від внутрішніх і зовнішніх загроз; підвищення здатності держави і суспільства своєчасно та ефективно реагувати на соціальні виклики, небезпеки, ризики та загрози; зростання цінності праці та працівника; збереження та забезпечення розвитку людського потенціалу України; створення умов стабільності в державі; подолання соціальної нерівності; досягнення соціальної конкурентоспроможності держави; формування умов гідного існування майбутнім поколінням.

Відповідальність за реалізацію соціальних інтересів, які є пріоритетними, а також суспільства і людини несе держава у зв'язку з цим *соціальні інтереси держави* спрямовані на соціальну безпеку полягають у такому: високі темпи економічного й інноваційного розвитку країни, попередження та мінімізація зовнішніх та внутрішніх загроз; територіальна цілісність, суверенітет, стабільність; розбудова соціальної, правової розвиненої держави; ефективність державного управління; реалізація соціальних ін-

тересів громадян України; проведення системних реформ; збалансованість національної безпеки та соціальної політики; досягнення національних цілей сталого розвитку 2030; створення й укріплення прозорої системи публічного управління; гідні позиції України у міжнародних рейтингах.

Держава забезпечує гідні умови і для розвитку суспільства, і для людини, а вони значною мірою залежать від її успішної діяльності у цій сфері. Відповідно до цього до *соціальних інтересів суспільства* належать: високий та збалансований соціально-економічний розвиток країни та її регіонів; забезпечення розвитку людського потенціалу; реалізація прав і свобод людини; розвинене громадянське суспільство; розвиток гідної праці, зростання цінності трудового життя; подолання бідності, зростання чисельності середнього класу; високий рівень соціальної відповідальності в системі суспільних відносин; високий рівень зайнятості громадян, доступність якісних медичних і освітніх послуг; низький рівень соціальної нерівності; зростання патріотичної свідомості; безпечність та екологічність умов проживання; міжжетична та міжконфесійна злагода.

Головним суб'єктом соціальної безпеки є людина, а держава і суспільство підпорядковані її інтересам і прагнуть до їх реалізації. *Соціальними інтересами людини* є: сприятливі та безпечні умови життя; стабільність у країні; гідна праця, цінність людини праці; наявність достатнього для гідного життя; захист прав і свобод особистості; якісні медичні послуги; можливості отримання якісної освіти; впевненість у своєму майбутньому і майбутньому сім'ї; можливості самореалізації та самозахисту; безпечне соціальне й екологічне оточення; мінімізація ризиків і небезпек для життя і здоров'я на виробництві; здоровий спосіб життя; можливості участі в управлінні; захист від маніпулювання свідомістю; свобода слова; свобода віросповідання.

Структурну схему формування концептуальних заasad соціальної безпеки наведено на рис. 1.

Але для реалізації соціальних інтересів необхідно здолати перешкоди на цьому шляху. Вони визначаються наявністю внутрішніх і зовнішніх загроз соціальним інтересам особи, суспільства, держави. Експерти визначили високий ступінь впливу на соціальну безпеку і внутрішніх, і зовнішніх загроз. Внутрішні загрози за різним ступенем впливу визначили 96,2% експертів, а зовнішні загрози – 91,5% [1].

За результатами експертного опитування, найбільш вагомими *внутрішніми загрозами соціальній безпеці* це – зростання ризиків і небезпек, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України; низький рівень економічного розвитку країни; зростання бідності та безробіття населення країни; неефективність системи державного управління, незбалансованість національної безпеки та соціальної політики; недосконалість державної політики зі збереження людського потенціалу; зростання соціальної нерівності у суспільстві, деформація соціальної структури суспільства; поглиблення моральної та духовної деградації суспільства; нереалізованість стратегії держави щодо соціальної орієнтації економіки; зростання соціального та майнового розшарування населення; різке погіршення стану здоров'я населення, поширення соціальних хвороб; зростання обсягів міграції людського капіталу і молоді за кордон тощо.

Нестабільність у країні, зовнішня агресія, високий вплив глобалізаційних процесів та інше негативно впливають на розвиток країни і обумовлюють зростання негативних зовнішніх загроз. Результати проведеного дослідження показали вагомість *зовнішніх загроз соціальній безпеці*. Це – посягання на територіальну цілісність країни; втручання іноземних держав у внутрішні справи України; орієнтація розвитку суспільства на європейські соціальні стандарти без урахування ментальних особливостей та ресурсних підстав їх реалізації в Україні; копіювання рис суспільства споживання в Україні при несформованій раціональній культурі споживання; зростання енергетичної залежності країни; світові фінансові кризи та їх негативний вплив на соціально-економічну ситуацію в країні; поширення міжнародної економічної та кримінальної злочинності, тероризму.

За результатами дослідження визначились *соціальні загрози держави*. Це – висока корупованість і недостатній фаховий рівень керівників державних органів системи національної безпеки; недосконалість державної політики, недостатня її соціальна спрямованість; переважання особистих, корпоративних, регіональних інтересів над національними, зниження рівня патріотичності управлінської еліти; недовіра громадян до органів державної влади; тінізація національної економіки, поширення її на соціальну сферу; низький рівень духовно-моральної свідомості посадових осіб державної влади; неефективність державної політики у трудовій сфері, втрата цінності праці та працівника.

Доповненням до цих стали *загрози соціальній безпеці, які обумовлені сферою державного управління*. Це – байдужість представників влади до соціальних потреб населення, відсутність збалансованих інтересів між владою і суспільством; незатребуваність відповідальності керівництва держави за погіршення стану національної та соціальної безпеки; неврегульованість державою процесів поглиблення соціальної і майнової диференціації, зростання соціальної нерівності; відсутність інституційного забезпечення соціальної безпеки; невизначеність соціальної безпеки у державних і регіональних стратегіях розвитку; неготовність державних службовців сприймати інститути громадянського суспільства як партнерів.

Нереалізованість суспільних інтересів суспільства перетворюється на відповідні соціальні загрози та додатково формує нові. До *соціальних загроз суспільству* за ступенем вагомості визначено такі: низький рівень економічного розвитку; деградація соціальних цінностей, суспільна недовіра та відчуження; незахищеність соціальних прав і гарантій громадян; неефективна соціально-економічна політика; загальний низький рівень культури безпеки суспільства; нерозвиненість механізмів державно-приватного та соціального партнерства; неефективна співпраця громадянського суспільства й органів влади; відсутність вимог суспільства до особистості, її соціальної поведінки; низький рівень правової свідомості і законності; індивідуалізація суспільних відносин, зниження соціальної згуртованості.

Значно зросли загрози головному суб'єкту соціальної безпеки – людині. Визначено, що за гостротою та вагомістю *загроз соціальній безпеці людини* і визначились: різке погіршення соціально-економічного становища, неста-

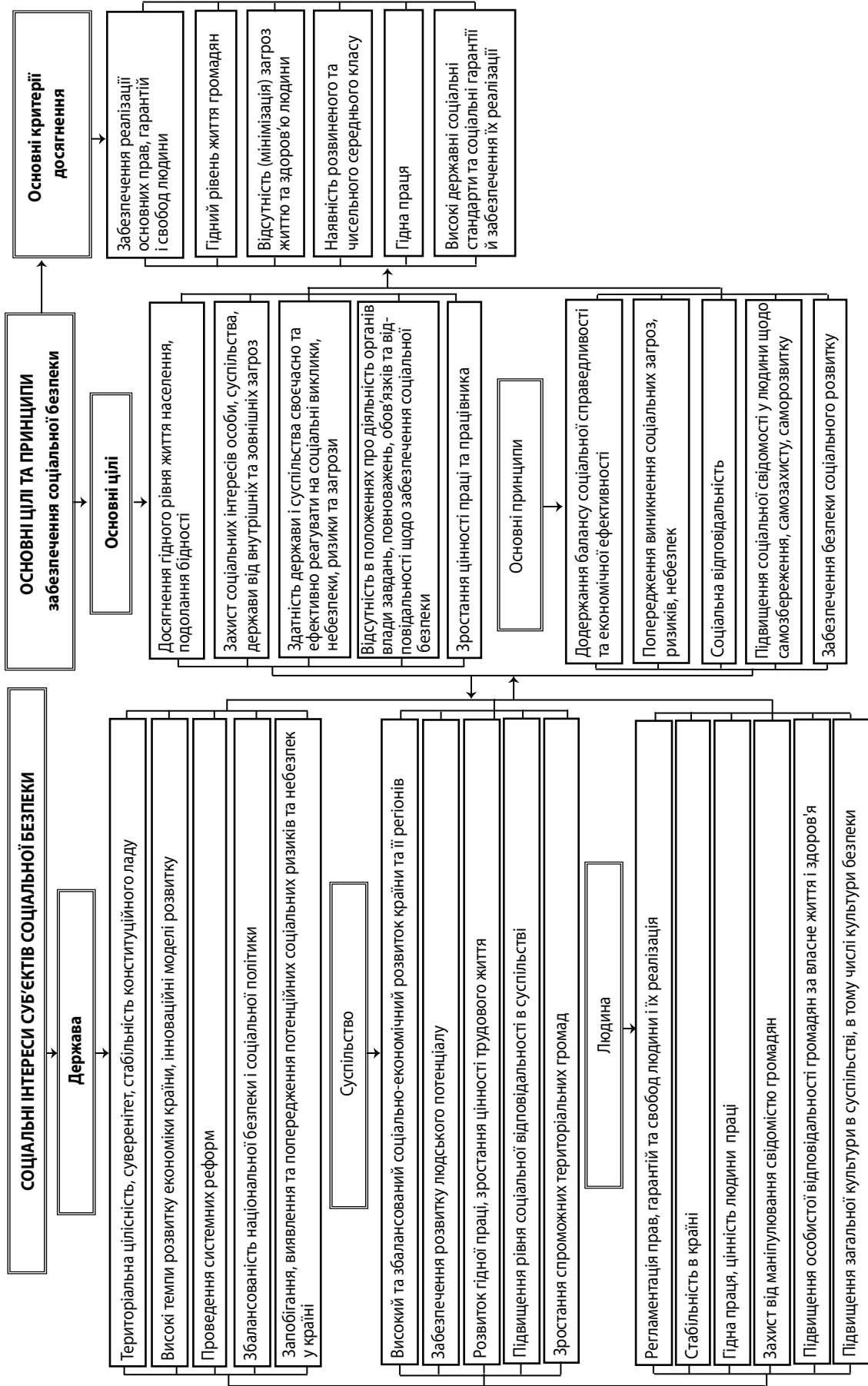

Рис. 1. Структурна схема формування концептуальних засад соціальної безпеки

більність у країні та регіонах; поширеність бідності; руйнування системи соціальних цінностей; незахищеність прав і свобод громадянина; погіршення здоров'я та можливості його охорони; поширення безробіття; небезпечне екологічне середовище; низький рівень працевлаштування молоді; низька залученість громадян до державного та регіонального управління; обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації; зростання недоступності здобуття освіти; наявність ризиків і загроз для життя і здоров'я на виробництві; схильність особистості до ризику.

Молодь відіграє особливу роль у майбутньому держави, суспільства, нації. Тому першочерговим повинно бути подання загроз соціальній безпеці молоді. За результатами дослідження *загрозами соціальній безпеці молоді* є невпевненість у майбутньому; погіршення якості середньої та вищої освіти; низька цінність праці та працівника; труднощі працевлаштування після закінчення освітнього закладу; обмеженість можливостей самореалізації; обмеженість можливостей здобути освіту через низький рівень життя; поширення негативних соціальних явищ серед молоді (наркоманія, алкоголізм, суїцид тощо); інформаційні маніпуляції свідомістю молоді; неprestижність соціальної відповідальності в суспільстві; престижність освіти за кордоном; зростання підліткової злочинності; поширення сект і псевдорелігійних культів.

Структурну модель формування загроз соціальній безпеці наведено на рис. 2.

Теоретико-методологічні узагальнення, науково-методичні оцінки соціальної безпеки вітчизняними фахівцями та власні результати досліджень автора дозволили залучити ґрунтовну основу для розробки напрямів забезпечення соціальної безпеки та заходів щодо їх реалізації. При цьому враховано гостроту та вагомість критеріїв досягнення соціальної безпеки, пріоритетних соціальних інтересів.

Обґрунтування напрямів забезпечення соціальної безпеки базувалось на оцінці статистичної інформації, на даних міжнародних рейтингів за різними аспектами розвитку країни, на результатах соціологічного моніторингу Інституту соціології НАН України, на адресному експертному опитуванні з проблем соціальної безпеки, організованого та проведеного за участю автора.

Це стало обґрунтуванням для визначення *напрямів забезпечення соціальної безпеки в Україні*. Ними є:

- забезпечення реалізації основних прав, гарантій і свобод людини, удосконалення правової системи, підвищення ефективності виконавчої та судової влади щодо захисту прав і гарантій громадян (1);
- забезпечення гідного рівня життя громадян, зростання доходів населення, створення умов формування чисельного середнього класу, зниження рівня бідності (2);
- реалізація права на безпеку людини, безпечне існування та розвиток, усунення причин формування загроз життю і здоров'ю (3);
- підвищення ефективності публічного управління, забезпечення його спрямованості та своєчасне реагування та подолання загроз соціальній безпеці, удосконалення діяльності державної служби та формування умов соціальної конкурентоспроможності держави (4);

- розвиток гідної праці, зростання цінності праці та людини праці на засадах соціальної безпеки та соціальної відповідальності (5);
- забезпечення соціальної орієнтації економіки, запровадження в практику господарювання дотримання вимог економічної та соціальної безпеки України; досягнення соціальної справедливості та економічної ефективності у системі соціально-економічних відносин (6);
- створення умов та можливостей для захисту прав і свобод внутрішньо переміщених осіб (ВПО), використання ВПО як ресурсу розвитку, сприяння інтеграції ВПО у територіальні громади (7);
- збереження та розвиток людського потенціалу, запобігання та мінімізація ризиків людського розвитку; формування сприятливих умов для становлення та використання людського капіталу (8);
- підвищення рівня здоров'я населення, реформування системи охорони здоров'я, забезпечення рівності доступу до якісних медичних послуг для всіх верств населення, культивування здорового способу життя, поліпшення умов охорони та безпеки праці (9);
- створення умов розвитку освітнього та наукового потенціалу країни; підвищення якості та доступності професійної та вищої освіти; орієнтація освіти на потреби та вимоги індустрії майбутнього; створення конкурентних переваг у системі вітчизняної вищої освіти порівняно з розвиненими країнами; запровадження безперервної освіти впродовж життя (10);
- подолання наслідків і зниження ризиків і небезпек, пов'язаних із збройним конфліктом на сході України; створення передумов для тривалого миру, стабільності та соціально-економічного розвитку (11);
- розвиток духовного, культурного й історичного потенціалу країни; збереження етнічної самобутності, матеріальної і нематеріальної культурної спадщини та традицій (12);
- попередження та запобігання кримінальній злочинності, тероризму (13);
- консолідація українського суспільства, зміцнення національної ідентичності, зростання єдності та довіри, толерантності та соціальної відповідальності (14);
- сприяння розвитку громадянського суспільства, перетворення його на суб'єкт управління, налагодження якісної державно-громадської взаємодії, співпраці між органами влади та ОГС (15);
- посилення інформаційної безпеки щодо забезпечення захищеності національних і соціальних інтересів (16);
- створення сприятливих правових, соціально-економічних та організаційно-управлінських умов для ефективної протидії та подолання корупції (17);
- мінімізація чинників регіонального характеру, які обумовлюють виникнення внутрішніх загроз національній безпеці (18);
- збереження, відновлення та збалансоване використання екосистем (19);
- забезпечення культури безпеки та безпеки життєдіяльності (20);

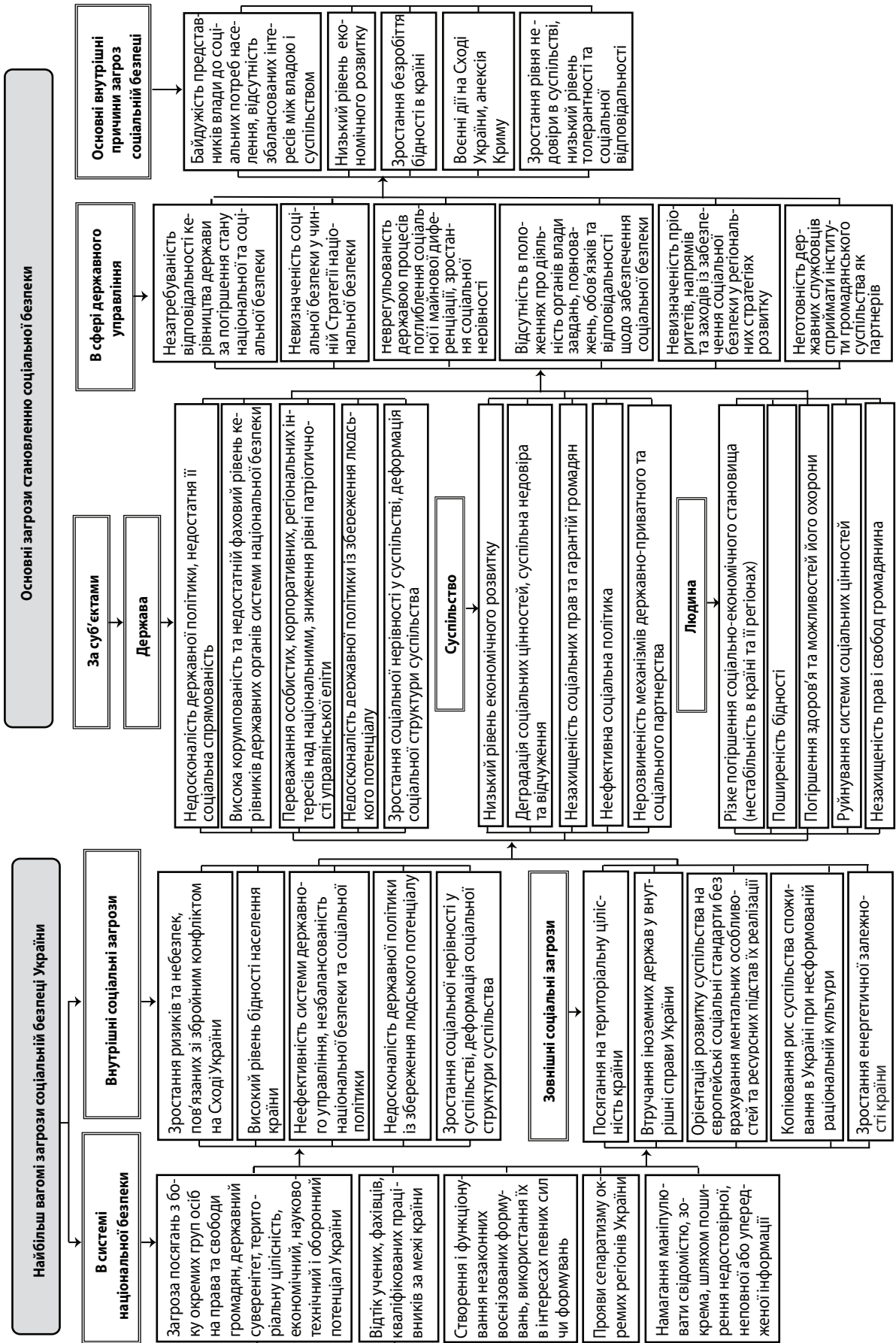

Рис. 2. Структурна модель дії загроз соціальній безпеці

- Європейський вектор зовнішньої політики України: інтеграція України до ЄС (21).

Висновки. Використання в практиці державного управління запропонованих наукових результатів дозволить зняти перешкоди на шляху прогресивного розвитку країни на засадах стабільності та безпеки, створить умови розробки та реалізації якісного правового документа Стратегії соціальної безпеки України або структурного підрозділу соціальної безпеки у Стратегії національної безпеки України із щорічним планом заходів з її реалізації.

Перспективи подальших наукових досліджень. Розповсюдження цифрової економіки та суспільства обумовлюють виникнення нових ризиків і небезпек у національному господарстві та суспільних відносинах, у трудовій та соціальній сферах. Соціальна безпека повинна спрямовуватись на попередження та мінімізацію ризиків безробіття, нерівності, управління свідомістю, зростання «коричневих» робочих місць тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Новікова О. Ф., Сидорчук О. Г., Панькова О. В. та ін. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки: монографія. Київ; Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. 183 с.
2. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: вибр. наук. пр. Київ: НІСД, 2016. 528 с.
3. Коваль О. П. Соціальна безпека: сутність та вимір: наук. доп. Київ: НІСД, 2016. 34 с.
4. Баланда А. Соціальні детермінанти національної безпеки України. Київ: Вид-во Нац. бібліотеки ім. Вернадського, 2008. 413 с.
5. Білорус О., Маслова-Лисичкіна Н. Глобалізація розвитку і соціальна безпека. *Віче*. 2001. № 5. С. 22–44.
6. Весельська Л. А. Соціальна безпека: проблема визначення. *Науковий вісник академії муніципального управління*. 2010. Вип. 3. С. 457–461.
7. Іляш О. І. Принципи побудови індикаторів соціальної безпеки. *Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону*. 2011. С. 72–75.
8. Новікова О. Ф. Соціальна безпека: організаційно-економічні проблеми і шляхи вирішення. Донецьк: ІЕП НАН України, 1997. 460 с.
9. Пастернак-Таранушенко Г. Безпека: система, підсистема, оцінки, нова зброя. *Економіка України*. 2000. № 12. С. 53–57.
10. Хомра О. У., Русанова Т. Є. Соціальна безпека: виклики, загрози, критерії Проблеми національної безпеки. *Стратегічна панорама*. 2004. № 1. URL: <http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=prnb1&issue>
11. Козлов К. І. Державна політика соціальної безпеки: взаємодія органів державної влади і громадських організацій: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01. Харків, 2008. 20 с.
12. Соціальна безпека: теорія та українська практика: монографія / за ред. І. Ф. Гнибіденка, А. М. Колота, В. В. Рогового. Київ: КНЕУ, 2006. 292 с.
13. Підлипна Р. П. Теоретико-методологічні основи соціальної безпеки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2015. Вип. 1 (1). С. 97–100.
14. Пирожков С. І. Концептуальні підходи до формування системи національної безпеки України. Проблеми національної безпеки. *Стратегічна панорама*. 2003. № 1. URL: http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/2003_1.php
15. Скуратівський В. А. Основи соціальної політики: навч. посіб. Київ: Вид-во МАУП, 2002. 200 с.
16. Коленда Н. В. Соціальна безпека населення та її основні складові // Modern directions of theoretical and applied researches: матеріали наук.-практ. конф. (19–30 берез. 2013 р.). URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer30/776.pdf>

REFERENCES

- Balanda, A. *Sotsialni determinanty natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [Social determinants of Ukraine's national security]. Kyiv: Vyd-vo Nats. biblioteki im. Vernadskoho, 2008.
- Bilorus, O., and Maslova-Lysyckina, N. "Hlobalizatsiia rozvytku i sotsialna bezpeka" [Globalization of development and social security]. *Viche*, no. 5 (2001): 22-44.
- Iliash, O. I. "Pryntsypy pobudovy indyikatoriv sotsialnoi bezpeky" [Principles of construction of indicators of social security]. In *Aktualni problemy ekonomichnoho i sotsialnoho rozvytku rehionu*: 72-75 (2011).
- Khomra, O. U., and Rusanova, T. Ye. "Sotsialna bezpeka: vyklyky, zahrozy, kryterii. Problemy natsionalnoi bezpeky" [Social Security: Challenges, Threats, Criteria. Problems of national security]. *Stratichna panorama*. 2004. <http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=prnb1&issue>
- Kolenda, N. V. "Sotsialna bezpeka naselennia ta yii osnovni skladovi" [Social security of the population and its main components]. *Modern directions of theoretical and applied researches*. 2013. <https://www.sworld.com.ua/konfer30/776.pdf>
- Koval, O. P. *Sotsialna bezpeka: sutnist ta vymir* [Social Security: Essence and Measurement]. Kyiv: NISD, 2016.
- Kozlov, K. I. "Derzhavna polityka sotsialnoi bezpeky: vzaimodiia orhaniv derzhavnoi vlady i hromadskykh orhanizatsii" [State policy of social security: interaction of public authorities and public organizations]: *avto-ref. dys. ... kand. nauk z derzh. upr.*: 25.00.01, 2008.
- Novikova, O. F. et al. *Stan ta perspektyvy sotsialnoi bezpeky v Ukraini: ekspertni otsinky* [Status and prospects of social security in Ukraine: expert assessments]. Kyiv; Lviv: LRIDU NADU, 2018.
- Novikova, O. F. *Sotsialna bezpeka: orhanizatsiino-ekonomichni problemy i shliakhy vyreshennia* [Social security: organizational and economic problems and solutions]. Donetsk: IEP NAN Ukrainy, 1997.
- Pasternak-Taranushenko, H. "Bezpeka: systema, pidsystema, otsinky, nova zbroia" [Safety: system, subsystem, evaluation, new weapon]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 12 (2000): 53-57.
- Pidlypna, R. P. "Teoretyko-metodolohichni osnovy sotsialnoi bezpeky" [Theoretical and methodological foundations of social security]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia: Ekonomika*, no. 1 (1) (2015): 97-100.
- Pyrozhekov, S. I. "Kontseptualni pidkhody do formuvannia systemy natsionalnoi bezpeky Ukrainy. Problemy natsionalnoi bezpeky" [Conceptual approaches to the formation of the national security system of Ukraine. Problems of national security]. *Stratichna panorama*. 2003. http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/2003_1.php
- Skurativskiy, V. A. *Osnovy sotsialnoi polityky* [Fundamentals of Social Policy]. Kyiv: Vyd-vo MAUP, 2002.
- Sotsialna bezpeka: teoriia ta ukrainska praktyka* [Social Security: Theory and Ukrainian Practice]. Kyiv: KNEU, 2006.
- Veselska, L. A. "Sotsialna bezpeka: problema vyznachennia" [Social security: the problem of definition]. *Naukovyi visnyk akademii munitsypalnoho upravlinnia*, no. 3 (2010): 457-461.
- Vlasiuk, O. S. *Natsionalna bezpeka Ukrainy: evoliutsiia problem vnutrishnyoi polityky* [National Security of Ukraine: the evolution of domestic policy problems]. Kyiv: NISD, 2016.